Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

RESPUBLIKAMIZ TIJORAT BANKLARI INVESTITSIYA FAOLIYATINING FOND BOZORIDAGI JORIY HOLATI VA AMALIY JIHATLARI.

Chorieva Mohichehra Oybek qizi
"West Edge Plast" MChJ ish yurituvchisi.

Kalit so‘zlar: tijorat banklari, investitsiya faoliyati, fond bozori, qimmatli qog‘ozlar bozori, amaliy tahlil, investitsion portfel, aktivlar va passivlarni boshqarish (ALM), davlat qimmatli qog‘ozlari, korporativ obligatsiyalar, prudensial nazorat, moliyaviy barqarorlik, likvidlik buferi, risk-menejment, dividend siyosati, ikkilamchi bozor

Annotatsiya: Mazkur mavzuda O‘zbekiston tijorat banklarining fond bozori ishtirokidagi investitsiya faoliyatining joriy holati, amaliy tendensiyalari va strukturaviy o‘zgarishlari chuqur tahlil qilingan. Tadqiqot doirasida bank aktivlarida investitsiyalar va qimmatli qog‘ozlar ulushining dinamikasi, kreditlash hamda bozor instrumentlarining o‘zaro nisbati empirik ma’lumotlar asosida o‘rganilgan. Shuningdek, bank balansini boshqarish (ALM), risk-menejment va ikkilamchi bozor likvidligining investitsion faollikka ta’sir ko‘rsatuvchi amaliy jihatlari ochib berilib, tizim samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqilgan.

Kirish: Tijorat banklarining fond bozori bilan aloqasi faqat qimmatli qog‘ozlarni sotib olish hajmi bilan o‘lchanmaydi. Bank balansida qimmatli qog‘ozlar ulushining oshishi bir vaqtning o‘zida aktivlar diversifikatsiyasi, likvidlik buferi, foiz va bozor riski, resurs bazasining muddati hamda kapitaldan foydalanish samaradorligiga ta’sir qiladi. Shu sababli joriy holatni baholashda uchta daraja ajratildi: birinchidan, bank tizimi aktiv va majburiyatlaridagi strukturaviy siljishlar; ikkinchidan, Mikrokreditbank misolida moliyalashtirish manbalarining tarkibi; uchinchidan, kapital bozorining ikkilamchi likvidligi va emissiya faolligi. Bunday yondashuv bankning fond bozoridagi faolligini alohida operatsiyalar yig‘indisi sifatida emas, balans boshqaruvi va bozor infratuzilmasi bilan bog‘langan yagona iqtisodiy jarayon sifatida ko‘rish imkonini beradi.

Empirik tahlilda rasmiy statistik qatorlarning metodologik chegaralari alohida hisobga olindi. Xususan, Markaziy bank balansidagi “investitsiyalar va boshqa qimmatli qog‘ozlar” kategoriyasi fond birjasida erkin muomaladagi korporativ instrumentlar bilangina cheklanmaydi; uning tarkibiga boshqa turdagi qimmatli qog‘ozlar ham kirishi mumkin. Shuning uchun mazkur ko‘rsatkich fond bozoriga to‘g‘ridan-to‘g‘ri ekspozitsiyaning mutlaq o‘lchovi sifatida emas, bank balansida bozor instrumentlarining roli kuchayayotganini ifodalovchi strukturaviy indikator sifatida talqin qilinadi. Xuddi shuningdek, birja savdo hajmi, emissiya hajmi va bank balansidagi qimmatli qog‘ozlar qoldig‘i turli iqtisodiy mazmunga ega bo‘lgan ko‘rsatkichlardir; ularni denominatori va davriyligi bir xil bo‘lmasdan turib to‘g‘ridan-to‘g‘ri qiyoslash ilmiy xulosani buzishi mumkin.

2021–2025-yillar oralig‘ida O‘zbekiston bank tizimida investitsiyalar va boshqa qimmatli qog‘ozlarning jami aktivlardagi ulushi 2,6 foizdan 7,7 foizgacha oshgan, sof

Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

kreditlar ulushi esa 73,8 foizdan 66,9 foizgacha pasaygan. Ushbu dinamikada 2024-yilda qimmatli qog‘ozlar ulushining 5,0 foizgacha vaqtincha kamayishi kuzatilgan bo‘lsa-da, 2025-yil boshida ko‘rsatkich 7,7 foizga keskin ko‘tarilgan. Natijada investitsiyalar ulushining sof kreditlar ulushiga nisbati 2021-yildagi 3,5 foizdan 2025-yilda 11,5 foizga yetgan, ya’ni qariyb 3,3 baravar oshgan. Mazkur nisbat kreditlashning iqtisodiyotdagi o‘rni kamayganini anglatmaydi; u balans tarkibida qimmatli qog‘ozlarning nisbiy og‘irligi tezroq ortayotganini ko‘rsatadi. Tarixiy qator Markaziy bank statistik byulletenlari asosida shakllantirilgan[1]

1-jadval.

O‘zbekiston bank tizimi aktivlarida investitsiyalar va sof kreditlar ulushining o‘zgarishi[2]

Sana	Investitsiyalar va boshqa qimmatli qog‘ozlar, %	Sof kreditlar, %	Investitsiya/kredit nisbati, %
01.01.2021	2,6	73,8	3,5
01.01.2022	4,4	71,1	6,2
01.01.2023	5,7	68,1	8,4
01.01.2024	5,0	70,2	7,1
01.01.2025	7,7	66,9	11,5

Yuqoridagi 1-jadval ma’lumotlari bank tizimi aktivlari tarkibida 2021–2025-yillarda sezilarli strukturaviy o‘zgarish yuz berganini ko‘rsatadi. Xususan, investitsiyalar va boshqa qimmatli qog‘ozlarning jami aktivlardagi ulushi 2,6 foizdan 7,7 foizgacha oshgan bo‘lsa, sof kreditlar ulushi 73,8 foizdan 66,9 foizgacha qisqargan. Natijada investitsiyalar va kreditlar o‘rtasidagi nisbat 3,5 foizdan 11,5 foizgacha ko‘tarilgan. Bu holat bank aktivlarida an’anaviy kreditlash bilan bir qatorda fond bozori instrumentlarining nisbiy ahamiyati ortib borayotganini ifodalaydi. Mazkur tarkibiy siljish kreditlash hajmining mutlaq qisqarishini anglatmaydi, balki banklar aktivlarini diversifikatsiyalash va bozor instrumentlaridan foydalanish ko‘lami kengayayotganini ko‘rsatadi. Ushbu tendensiyani yanada aniq tasavvur qilish uchun jadvaldagi ko‘rsatkichlarning dinamikasi quyidagi 1-rasmda grafik shaklda ifodalangan.

[1] O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Statistical bulletin of the Central bank (statistik byulletenlar arxivi). https://cbu.uz/en/statistics/buleten/

[2] O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki statistik byulletenlari asosida muallif tizimlashtirishi va hisob-kitobi.

Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

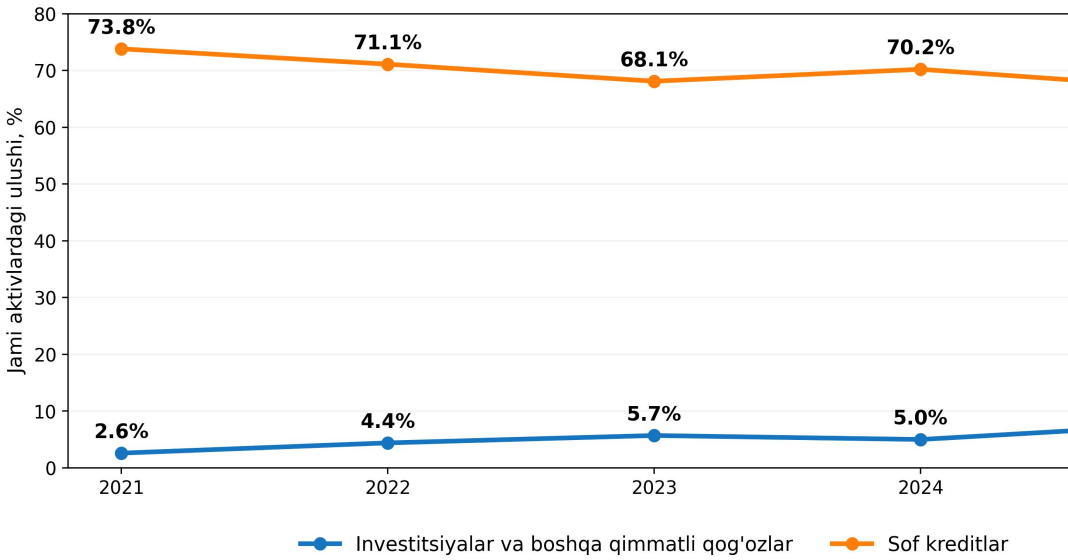
2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

1-rasm. Bank tizimi aktivlari tarkibidagi strukturaviy siljish, 2021–2025-yillar[3]

Strukturaviy o‘zgarishning iqtisodiy mazmuni aktivlar diversifikatsiyasi bilan birga risk profilining o‘zgarishida namoyon bo‘ladi. Kredit portfelida asosiy xavf qarz oluvchining to‘lov qobiliyati bilan bog‘liq bo‘lsa, qimmatli qog‘ozlar portfelida emitent riski bilan bir qatorda bozor narxi, foiz stavkasi, duration va ikkilamchi likvidlik omillari kuchayadi. Shuning uchun qimmatli qog‘ozlar ulushining oshishi bankda treyding faoliyatining avtomatik kuchayishini emas, balki ALM, treasury va risk-boshqaruv funksiyalarining o‘zaro bog‘liqligiga talab ortishini bildiradi. Ayniqsa, investitsiya portfeli yuqori likvid davlat instrumentlari bilan korporativ qimmatli qog‘ozlar o‘rtasida qanday taqsimlangani aniqlanmasdan, umumiy balans ko‘rsatkichidan rentabellik yoki risk bo‘yicha qat’iy xulosa chiqarish metodik jihatdan to‘g‘ri emas.

2025–2026-yillardagi yangilangan konsolidatsiyalangan balans ushbu siljishning tezlashganini ko‘rsatadi. 2025-yil 1-yanvarda investitsiyalar va boshqa qimmatli qog‘ozlar 59,6 trln so‘m yoki aktivlarning 7,7 foizini tashkil qilgan bo‘lsa, 2026-yil 1-yanvarda 103,0 trln so‘m yoki 11,1 foizga yetgan; nominal o‘sish 73 foizni tashkil etgan. Shu davrda sof kreditlar hajmi 14 foizga oshganiga qaramay, ularning aktivlardagi ulushi 66,9 foizdan 63,5 foizga pasaygan. Demak, qimmatli qog‘ozlar segmentidagi o‘sish kreditlashning qisqarishi hisobiga emas, jami balansning boshqa yo‘nalishlari bilan birga kengayishi hisobiga yuz bermoqda.[4]

Xulosa:

O‘zbekiston tijorat banklarining investitsiya faoliyatini fond bozori doirasida baholash shunchaki qimmatli qog‘ozlarni sotib olish hajmini o‘lchash emas, balki bank balansini boshqarish (ALM), aktivlar diversifikatsiyasi va risk-menejment

[3] 2.3-jadval ma’lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlangan.

[4] O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Consolidated balance of commercial banks, 21.01.2026. https://cbu.uz/en/statistics/bankstats/3326269/

Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

tizimidagi chuqur strukturaviy o‘zgarishlarni ochib beradi. Olib borilgan empirik tahlillar quyidagi asosiy xulosalarga kelish imkonini berdi:

Qimmatli qog‘ozlar ulushining tez sur’atlar bilan o‘sishi kreditlash hajmining qisqarishi hisobiga emas, balki banklar balansining umumiy kengayishi va aktivlarni diversifikatsiya qilish ko‘lami ortib borayotgani bilan izohlanadi. oxirgi yillarda kuzatilgan tendensiyalar tijorat banklarining an’anaviy kreditlash modelidan asta-sekinlik bilan zamonaviy, bozor instrumentlariga asoslangan diversifikatsiyalashgan balans boshqaruviga o‘tib borayotganini yaqqol ko‘rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati.

1. O‘zbekiston Respublikasining Qonuni. (2019). “Banklar va bank faoliyati to‘g‘risida”gi O‘RQ-580-son Qonun. Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, www.lex.uz.
2. O‘zbekiston Respublikasining Qonuni. (2019). “O‘zbekiston Respublikasining Markaziy banki to‘g‘risida”gi O‘RQ-582-son Qonun. Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, www.lex.uz.
3. Merton, R. C., & Bodie, Z. (1995). A Conceptual Framework for Analyzing the Financial Environment. In The Global Financial System: A Functional Perspective. Harvard Business School Press.
4. Markowitz, H. (1952). Portfolio Selection. The Journal of Finance, 7(1), 77–91. DOI: 10.1111/j.1540-6261.1952.tb01525.x.
5. Sharpe, W. F. (1964). Capital Asset Prices: A Theory of Market Equilibrium under Conditions of Risk. The Journal of Finance, 19(3), 425–442. DOI: 10.1111/j.1540-6261.1964.tb02865.x.
6. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2021–2026). Statistik byulletenlar va tijorat banklarining konsolidatsiyalashgan balansi ma’lumotlari. Toshkent: O‘zR Markaziy banki rasmiy nashri. (https://cbu.uz).